

HIGIEN'A SI SCOL'A.

F Ó I A

pentru

Sanetate, morbi, Educatiune si instructiune.

Votiv'a Tabla.

Higien'a publica póte lucrá celu multu prin ace'a, micșiorându nenumeratele situatiuni rele provenitorie pre acestu terenu (adeca nedrépt'a si in contra sanetatei intrebuintiat'a nutritiune a familieloru si anume a copiiloru), cá ea de o parte se mérga mâna in mâna cu asociatiunile binefacutorie publice si spontane'a in grigîre de morbosu, de alta parte inse se póte de grigia despre o científica luminaire a poporului, si se se fatige, a lucrá spre o mai científica escultivare a mediciloru, decátu ce existe ea astadi in privinti'a acést'a. Vederile despre nutrire a copiiloru, fie ei sanetosi ori morbosu, suntu in adeveru si astadi atátu de pucinu consunatorie si lamurite, incátu ne potemu numai mirá, ca neincrederea publicului in sciinti'a medica nu e cu multu mai mare decátu ce e pâna acuma. Se incepemu dara pe acestu terenu, de nu mai inainte, baremi totu-odata la noi insine, mai inainte decátu ce voímu a reformá publice, si se nisúmu intr'acolo, cá se nu se mai afe si mai departe medici, cari póte ca pricepu escelentu a operá si a intreprinde o fisicala esaminare a peptului, nu sciú inse cum se deosebesce laptele vacii de laptele maicei, séu cari suntu partile constitutive ale carnei, leguminóseloru, cerealieloru etc.!

Dr. F. V. Beneke.

Bibl. Univ. Cluj

1180-1923

Nr. 192

BIBL. UNIV. CLUJ

CATRA CETITORI.

Cu ocasiunea intrarei foiei noastre in alu patrulea anu, sentîmu necesitatea a ne indreptá catra publiculu nostru si mai inainte de tóte a-i multiamí pentru sprigînnulu materialu, ce ni-lu dede, cá se potemu continuá si mai departe foi'a nóstra, care de sí nu duce o viétia abundanta, totusi modesta cum e, indestulata si cu atat'a, câtu se póta vegetá, 'si va face detorinti'a, ce a luatu facia de publiculu sprigînnitoriu. Ea va invetiá si mai departe poporulu despre tóte folósele higienice, ce 'lu potu atinge, î-i va dá indigitatiuni, cum se se ferésca, pre câtu 'lu iérta relatiunele sociali si ocupatiunele vietiei, de morbi, cum se se elibereze de ei cu midilóce de casa si fora spese. Care alimentatiune este mai potrivita, cá se ne deie sange bunu si sanetosu. Vomu combate totu, ce nu se potrivescé cu legile naturei, si cu pericolulu de a nu placé multor'a, cari dedati spre placeri si imbuibari, clatescu din capete si suridu „de nebuniile nóstre“ — asié le numescu ei. Dar' noi tienendu strênsu la sentinti'a lui Senec'a: *Intórceti-ve indereptu la legea naturei, si bun'a-stare a vóstra este intemeiata!* sêntîmu cà ne cresce voi'a si energi'a de a lucrá mai departe, tocmai asié precum cresce poft'a de mancare, dupa-ce incepemu a mancá.

Votiv'a tabla din fruntea foiei, cuprinde sentintie instructive pe terenulu sanitariu si higienicu pronunciate de cei mai celebri medici. Vomu fi cu atentiune si la scóla, la ace'a gradina, unde au se se cultive plantele intelectuali — copiii nostri — si vomu dá indreptari pre câtu se póte mai bune si pre câtu concede angustimea fóiei nóstre, mai vêrtosu in privinti'a higienica, ici-cólea si didactica, lasandu acést'a de pre urma in detaiu foieloru speciali.

Si cu acést'a ne luamu libertate a recomandá publiculu cetitoriu fói'a nóstra spre caldurós'a si binevoitori'a imbraciare si apretiare.

C h e m i ' a .

I.

Cá cetitoriloru foiei nóstre se damu óresicari inviatiuni, despre procesele fizice si vitali, cari se esecuta in tóte dfilele, in tóte clipitele inaintea ochiloru nostri, vomu impartesí vre-o câte-va tractate din acést'a sciintia.

Chemi'a este unu ramu alu Istoriei naturale, care in presentu a capetatu atát'a insemnatate, încátu nu póte lipsí neci unui omu, care face pretensiune la cultura, cu atát'a mai pucinu unui invetiatoriu, care pururea are se instrueze si informeze pe scolarii sei si pe poporulu, care alérge la densulu pentru suatu. Cu tóte aceste cunoscenti'a acestei sciintie, încátu ea are se fia trasa in cerculu unei culture generali, este pâna acum'a fórte restrinsa. Multi nu sciú, cà chemi'a tractéza despre procesele, cari se intempla in tóte dfilele in natura si inaintea ochiloru nostri si cà tóta viéti'a nóstra in natura consta din mfi de mfi, ba din milióne si milióne de procese chemice. Multi se voru mirá, déca le vomu spune, ca ei insisi apartienú la chemici si ca ei in tóte dfilele se deprindu cu chemi'a. Si totusi lucrulu e asié.

Candu noi tragemu cu aprindielele peste parete séu altu obiectu si ele se aprindu in acestu modu, atunci noi facemu unu experimentu, o cercare chemica. Candu arde lumin'a pre més'a nóstra, atunci se intempla unu procesu chemicu. Candu fumatoriulu funéza sugar'a sa cu placere, atunci elu se amesteca in tréb'a chemicului. Candu stà unu satu intregu in flacara, séu arde vre-o casa, atunci acést'a nu e alt'a, decátu unu evenimentu mare chemicu, si pompierii, cari cérca a domolí foculu, nu santu alt'a decátu chemici practici. Tóta arderea, intemple-se ea ori unde si ori cum, este unu procesu chemicu. Cine dara nu va fi vediutu deja vre-unu procesu chemicu? — Candu provisiunile in celariu incepu a putredí, bucatele si beuturile se înacrescu, atunci aceste santu procese chemice, si ingrigítori'a económa a casei, care aplica acusi unulu, acusi altu midilocu; cá se le scutéscá de înacrire, se ocupa cu chemi'a. Berariulu, care prepara din ordiu berea; vieriuulu, care mustulu struguriloru 'lu schimba in vinu; laptariti'a, care din lapte scóte buteru si brândia; bucatarés'a, care din farina si apa,

face pâne placuta: toti si tóte aceste se potu numerá între chemici. — Fia-care planta este unu aparatu chemicu, va se díca, o intocmire, in care neincetatu se esecuta schimbari chemice; ele prefacu suptulu nutretiu in propriiele parti constitutive ale sale. Nutrementulu, ce manânce animalulu se supune in fólele lui proceseloru chemice, si noi numimu aceste procese *digestiune, mistuire, rîjnire*. Sî resuflarea este unu procesu chemicu. Cine dara va cutezá se díca, ca ace'a, cu ce se ocupa chemi'a este unu lucru raru si necunoscutu? Cine inse se nu aiba sî doru, de a esperiá, cum stà tréb'a cu aceste procese? *)

Multi credu, ca chemi'a este o sciintia cu multu mai grea, decátu se o póta cuprinde ori cine, ca ea are multe numiri straine, cari cu greu se potu pricepe si cà pentru ace'a ea cere unu studiu indelungatu. Nu e neci o indoiala, cà chemiculu de specialitate are se studieze la chemia in tóta viéti'a s'a, mai vèrtosu déca elu vré necontentitu se faca in ea inventiuni nóue. Inse atât'a, câtu unu omu mai cultivatu are se scie din ea, séu cu alte cuvente, cá cine-va se aiba idea despre chemia, o póte invetiá in vre-o câte-va luni, pentru-ca studiulu e atátu de usioru câtu si placutu. Inse mai este inca de insemnatu, cà chemi'a a luat in viéti'a practica o insemnatate atátu de mare, incátu ea si din acestu punctu de vedere trebuie se descepte in noi unu interesu pentru dens'a. Se cercamu dara a ne imprietení cu ea.

Fia-care corpu consta din fórte mititele parti.

Tóte corpurile, cari se afla pe pamentu se potu impartí, taiá, despica, sparge, sfermá séu in altu modu desface in parti menunte. Se luamu unu darabu de pétra de nèsipu, se-lu sdrobimu cu unu maiu si elu se va sferimá in sute si mfi de particiele. Se sdrobimu acuma fia-care din aceste particiele érase cu unu maiu, si vomu capetá unu numeru cu multu mai mare de particiele, inse si cu atât'a mai mici. In fine vomu devení pâna acolo, incátu nu vomu fi in stare a mai miciorá particielele aceste, pentru-ca ochii nostri nu le mai potu cunósce, degetele

*) Déca vre-unu invetiatoriu ar' propune eleviloru sei in astu modu procesele chemice, aru fi pentru cei din clas'a 5 si 6 o lectiune frumósa, elevii aru ascultá cu placere si aru profitá multu.

nóstre nu le mai potu cuprinde si instrumentele nóstre nu suntu atâtu de subtile, cá se póta efeptu' o despartíre mai departe a particuleloru. In cugetulu nostru potemu noi inse impartí si aceste parti in milióne alte mai mititele. Inse astfeliu de parti mititele nu suntemu noi in stare a le cunósce neci prin cele mai bune microscopuri. Si câtu de mare póte fi numerulu acestoru particule, din cari a constatu darabulu de pétra, despre care vorbimu? Inse nimene nu póte negá, cumcà pétr'a in adeveru este compusa din milióne astfeliu de particule. Si pentru-ca aceste parti suntu tare mici si pentru vederea nóstra neobservabile, le numimu *infinitu* mici.

Precum dara pétr'a de nèsipu, asié constau si alte corpuri din parti infinitu mici: ferulu din parti de feru, plumbulu din parti de plumbu, sunforulu din parti de sunforu, lemnulu din parti de lemnu infinitu mici s. a. m. d. Aceste parti, cari ni le cugetamu cá nedespartíbile mai departe, le insemnamu cu numele de *atomi*. Sub atomi intielegemu dara cele infinitu mititele *nedespartíbile* particule, din cari consta óresicare corpu. Déca deja o particica de creta, care se lipesce de degetele nóstre, consta din bilióne atomi, câtu póte fi de mare numerulu atomiloru pe pamentulu nostru séu numerulu atomiloru din sóre? Déca deja o picatura de apa, care atêrna de vêrfulu acului, este formata din bilióne de atomi de apa, câti astfeliu de atomi, potu cuprinde màrile?

Scurtu, *fia-care corpu este o combinatiune de particule infinitu mititele.**)

Poterea atragatoria. Cum vine dara cà particulele unei petre de nèsipu séu atomii unui darabu de feru, ori atomii unei ascie de lemnu atêrna asié strênsu de olalta? Cum vine, de intrég'a lume nu se resipesce in unu nevisibilu pravu de atomi? Care potere tiene atomii la olalta asié, cá ei se forméze unu corpu visibile? De buna séma Creatorulu va fi pusu o potere in ei, care se-i tiena strênsu la olalta, asemené precum atrage magnetulu unu darabu de feru. Acést'a potere, ce locuesce in atomi o numimu *poterea atractiunei* séu *atractiunea* ori

*) Acést'a ar' fi a dou'a lectiune pentru elevi, si prin ast'a aru deveni ei la cunoscinti'a atomiloru.

cohesiunea. Firesce, ca acést'a atractiune nu se póte observá cu sensurile nóstre, inse ea trebue se se afle, càci cum ar' stá altfeliu unu atomu lipitu de altulu? Atomii ferului posedu acést'a potere in mai mare gradu cá atomii lemnului, fiindu-ca lemnulu se imparte mai usioru cá ferulu. In atomii apei este acést'a potere érase mai mica, cá in atomii lemnului; in atomii diamantului este ea din contra mai puternica. Tóte corpurile s'aru desface de-odata in pulbere, candu poterea acést'a, carea retiene la olalta particелеle loru, ar' incetá de a mai lucrá. Corpulu nostru propriu si tóta lumea s'ar' disólve in atomi. Asié dara :

Particelele fia-carui corpu se tienu la olalta prin poterea atractiunei.

Negresítu, ca poterea acést'a atractiva a singuraticiloru atomi nu póte lucrá in o distantia mai mare, ba neci in un'a de o linia. Déca doi atomi suntu numai atát'a indepartati dela olalta, cátu e celu mai subtíre firu alu unei tieseture de pain-genu, atunci poterea atractiva a atomiloru nu e de ajunsu, si ei nu se potu tiené la olalta. Ei nu potu fi neci intr'atát'a indepartati dela olalta, incátu s'ar' poté vedé prin microscopu vre-unu intrespatiu. Asié precum atomii suntu infinitu de mici, asié trebue ei adusi lângá olalta infinitu de aprópe, déca au se lucre cu poterea loru atractiva catra olalta. Pentru ace'a potemu tiené doue bucati de auru lângá olalta, si ambele bucati nu remanu atêrnate de olalta si nu se unescu in una bucata, pentru-ca atomii unei si celeialalte bucati stan inca pré tare indepartati dela olalta. De se voru topí inse ambele bucati la olalta, atunci in statulu fluidu vinu atomii in apropiarea necesaria, lucre atragându-se unulu pre altulu si bucatile de auru voru fi la sleire numai un'a bucata. In acestu modu potemu combiná la olalta bucati de feru, arama, cositoriu, sunforu in unu darabu de feru. arama, cositoriu, sunforu, déca le vomu topí la olalta si astfeliu vomu aduce atomii loru in prejm'a poterei atragutorie a loru. La plumbu tienu bine la olalta si in statulu solidu doue bucati netede mari, déca se voru apasá tare catra olalta.

Poterea atractiva a unui atomu lucre numai in infinit'a apropiare.

De sî dîcemu, ca atomii trebuie adusi infinitu aprópe de olalta, déca au se se tiena firmu reciprocamente, totusi prin acést'a nu cugetamu, ca ei trebuie se se atinga, ci din contra cugetamu ca ei in proportiunea micimei loru remanu inca destulu de departe dela olalta si au inca destulu spatiu spre miscarea loru. Mai departe cugetanau cà intre atomi se latiesce o materia fórte subtila, a carei particele se respingu dela olalta. Fia-care atomu ori o micutia grupa de atomi, cari jacu lînga olalta, este dupa acést'a vedere invelita in o invelitoria eterica asemené cá si pamentulu nostru in atmosfera. O astfeliu de grupa de atomi, cari jacu la olalta si suntu inveliti in o invelitoria eterica, se numesce o *molecula*. *)

Artritis.

Fiindu morbulu artriticu unu morbu fórte latîtu si secantu, precum aretaseramu in nrulu 12 alu anului trecut, aflamu cu cale a mai vorbí despre elu si in specie a aduce inainte opiniunea unei celebritati medice, a *Drului Georgiu Bron de Wedekind* Consiliariu intimu si arhiiatru marelui Duce de Hessen, din care totu odata se va vedé, pe ce se baséza esperinti'a medica in generalu si a morbului acestui'a in specialu:

„Mai inainte de tóte se vedemu pâna unde este peste totu medicin'a basata pe esperintia. Fia-care esperintia consta din doue parti: Din observare prin sensuri si din judecat'a, ce ni o dà mintea. Déca eu asemenezu mai multe observatiuni intre sene si le legu intre sene, atunci se nasce din ele o judecata observatoria, ce valoréza numai pentru mine si nu are nici o valóre obiectiva; déca aducu eu inse observatiunea mea la unu

*) Acést'a ar' fi a trei'a lectiune. — Cumcà la propuere invetiatorii au se intrebe pre elevi dupa metod'a moderna: Din ce consta fia-care corpu? cum se numescu particelele cele mai mici? pentru-ce dîcemu noi infinitu mici? Ce suntu atomii? cum si pentru-ce stau atomii la olalta? Ce e poterea atractiva ori atractiunea séu si cohesiunea? Este ea asemené la tóte corpurile? Ce ar' urmá déca ar' perí de-odata acésta potere? Cum lucra acést'a potere? Cu ce suntu inveliti atomii ori o grupa mai mica de atomi? Cum se numesce o grupa mai mica de atomi? Ce este eterulu? etc. etc.

conceptu de minte, d. e. la conceptulu despre cauza si efectu, atunci se face o judecata universală, de esperintia, prin urmare, ce are valóre obiectiva; d. e. candu dîcu eu: déca se iá ipecacuan'a — radecina de vomatu — se nasce vomire; este o judecata observatoria; déca dîcu eu din contra: ipecacuan'a casiuna vomire, atunci eu pronunciu o judecata de esperintia, pentru-ca eu aicea dau vomirea pentru actiunea ipecacuanei si afirmu, ca vomirea trebuie se urmeze necesarmente dupa luarea ipecacuanei.“

„Aicea jace dara isvorulu celu mare alu rateciriloru si alu scientiei medice, ca adeva noi damu judecatiloru de observatiune valórea de judecati de esperintia, si prin acést'a ne insielamu insîne pe noi câtu si publiculu. Copilulu a observatu, ca in timpulu ploiosu stà bastonulu in unghiu, pentru-cà tata-seu nu merge la primblare. Acést'a a observatu elu de diece, de douedieci de ori. In fine elu léga ambele observatiuni a ploiei si a bastonului, ce sta in unghiu. Elu face dara mai înainte o judecata de observatiune, care suna asié: candu ploia, bastonulu sta in unghiu. Pâna aci incheie mintea copilarésca a lui binisioru. Candu inse elu se inaltia intr'atât'a a schimbá acést'a judecata in o judecata de esperintia, a caută o legatura causala intre bastonu si ploia si a dîce: pentru-ca bastonulu sta in unghiu, ploia, atunci devine conclusiunea insielatoria, batatoria la ochi si ridiculósa.“

„Astfeliu de conclusiuni insielatorie se afla la scriptorii medici cu sutele, cu miile. Ce se numesce in medicina esperintia, nu este, cea mai mare parte, de mai mare valóre. Orbí'a d. e. amauros'a, ace'a infricosiata bóla, care ne lipsesce de placerea toturoru bucurieloru ale acestei si asié fórte fatigióse vietii, trebuie se fia — asié aru trebui se cugetamu — fostu de medici esactu observata si metod'a sanativa a ei securu descurcata. Eu deschidu ori unde o carte mare medica, in care esperintiele mediciloru suntu insîrate. Eu afflu intre ele, sub articlulu „*amaurosis*“ unu articulu lungu, cuprinde o consemnatiune de 80 de medicamente, la care laiculu va trebui se cugete: „Acuma fia lauda Domnului cà orbí'a nu mai e periculu! Medicii posiedu in contra acestui morbu unu magazinu intregu de medicamente.“ Inse tóte aceste suntu insielaciune;

căci noi medicii scim bine, ca amauros'a este unu morbu necurabilu.“

„In ast'modu ne aflamu cu esperintiele medice ale nóstre; si preste totu: *Aparatulu medicamentelor nu e nemicu alt'a, decâtu o ingrigitoria colectiune a tuturoror conclusiunelor insielatorie, cari le-a facutu medicii dela inceputu.* Unele judecati de esperintia suntu si drepte intre ele, cine inse va intrebuintiá timpulu seu, a cautá acesti pucini simburei de auru in manin'a gramada de gunoiu, care o-au adunatu medicii de 2000 ani?“

„Se ne mai oprimu pucintelu la aceste contemplatiuni, cari suntu fórte ponderóse, de si rezultatulu loru póte fi destulu de tristu.“

Brown — unu doctoru renumitu — naréza, ca elu a patimitu celu de antaiu atacu de podagra in alu 36-a anu, dupa ce inainte de atacu ar' fi tienutu o dieta mai multu cá macra căm siese luni. — Dupa siese ani a venitu érase podagr'a, si érase dupa-ce căm cinci ori siese luni ar' fi tienutu érase o dieta strinsa. Medicii i-au prescisu o dieta vegetabila, i-au aspritu vinulu si i-au promis, ca pe lánge ascultarea de acést'a prescriptiune, se va eliberá pentru totudeaun'a de podagra. Elu a urmatu acést'a prescriptiune punctualminte, dar' a fostu intr'ace'a de patru ori atacatu de crancene si lungu-duratorie podagre astfeliu încátu elu in timpulu acest'a a trebuitu parte a schiopatá, parte a suferí cele mai crâncene dureri. Prin acést'a ar' fi devenitu la cugetari a face tocmai din contra, ce'a ce i-au prescisu medicii. Elu dara a traítu acuma cu cele mai bune si satiose bucate de carne si a beutu vinu tare cătu se póte mai bine, si acum'a a fostu crutiatu de podagra, afara de unu atacu usioru, doi ani de dîle. Ba ce e mai multu, mai tardíu a alungatu elu unu atacu de podagra in present'i'a unoru amici ai lui prin berea de vinu pâna la imbetare numai de cătu.“

Mai tardíu a invetiatu, ca opiulu este unu midilocu si mai eficace cá vinulu de a alungá podagr'a, si ca prin elu a alungatu atacurile si si-a rescumperatu sanetatea. Acésta actiune a alimentatiunei cu carne, a vinului si a opiului a aflat'o elu adeverita de multe-ori nu-numai la sine insusiu, ci si la alti podagristi.“

„Aceste tóte suntu cu atât'a mai remarcabile, pentru-ca Brown a fundatu o noua sistema de medicina basata pe acésta esperintia, cu care a facutu mare sfara in tíera.“

„Faimosulu *Darwin* — mosiulu, scrutatoriulu de natura Carolu Darwin — care in adúncele s'ale betranetie a facutu cunoscuta o eminenta sistema medicinala, naréza istori'a podagrei sale in modulu urmatoriu: Erá cá m de 46 ani candu l'a atacatu celu de antaiu parocsismu de podagra; atunci a fostu partea din diosu dela degetulu mare alu piciorului dreptu fórte durerósa, tare umflata si inflamata. Din timpulu acel'a a incetatu elu a bé vinu si bere tare si s'a restrinsu numai la bere subtíre si la vinu cu apa, si in decursulu unui anu a avutu numai doue atacuri de podagra, inse domóle. De atunci a renunCIatu cu totulu la beuturi spirtóse, dar' a mancatu si bucate de carne, inse si multe vegetabile si póme. La mancare a beutu limonada, ori lapte cu apa, ori apa singura; intre mancaru céiu si cafea, cá si pâna aci. Si astfeliu a indepartatu podagr'a dela corpulu seu 16 ani, pâna ce a inceputu éra si a bé beuturi spirtóse de sí in câtatími mai mici. Dar' urmandu dupa acést'a éra si podagr'a, l'a miscatu a se reintórce la abstinenti'a sa de mai înainte si a se lasá de tóte beuturile spirtóse si astfeliu a petrecutu 20 ani in neintrerupta buna sanetate. Totu acést'a metoda sanativa, díce Darwin mai departe, a aflat'o adeverita si la alti podagristi si *ca retienerea dela beuturile spirtóse este singurulu midilocu a se eliberá de podagra.*“

„Celebrulu *Linné* naréza, ca in anulu 1750 a patimitu unu atacu fórte crâncenu de podagra. Catra finea lui Juniu a fostu morbulu atâtu de vehementu, încâtu elu 14 díle nu a potutu neci mancá, neci dormí si in totu timpulu acést'a nu a potutu neci doue minute tiené piciórele in pace de durerile ce-lu maltratau. In acést'a munca a iadului i-s'a prezentatu unu taieriu de fragi; elu le-a mancatu si prin acést'a dupa 14 díle a adormitu vre-o câte-va óre. Dupa desceptare a mancatu mai multe fragi. La mancarea loru a adormitu éra si demanéti'a s'a tredítu liberu de tóte durerile, astfeliu încâtu a potutu parasí patulu. La cinci ani s'aru fi mai intorsu atacurile, inse dupa mancarea fragiloru éra si curêndu au incetatu. Dupa ace'a a mancatu in totu anulu multe fragi si a remasu liberu de podagra 20 ani. De candu s'a facutu cunoscuta cur'a adeverita

la sene, s'au folositu multi podagristi de dens'a cu celu mai bunu succesu. Prin acést'a s'a intemplantu, ca pretiulu fragiloru in Upsul'a s'a redicatu de optu ori mai susu si ca unii câte odata nu au potutu capetá fragi cu neci unu pretiu. Dupa esperinti'a lui dara, *nu se afla midilocu sanativu in contra podagrei, care aru poté numai de departe a se asemená cu fragile.*“

„Asié suna dara esperintiele a trei din cei mai celebri medici despre sanarea podagrei! Toti trei au fostu rari genfi si medici practici; toti trei au observatu morbulu la sine însisi; la toti trei a succesu a aflá observatiunea loru afirmata si la alti morbosi! Cátu de diferitu inse este modulu de cura alu loru!“

„*Brown* cere total'a retienere dela alimente vegetabile si dela tóte beuturile apatóse, indémna la mancarea bogata de carne si la beuturile spirtóse si lauda cu deosebire opiulu.“

„*Darwin* vré, cá se ne retienemu nu numai dela vinu, ci si dela tóte beuturile spirtóse, altmintrea se mancamu bucate animale si vegetabile la olalta.“

„*Linéé* baséza cur'a sa pe mancarea multa a recoritóriiloru fragi.“ — Si fiindu-ca ar' fi absurdu, a cugetá, ca totu acelu lucru póte se fia si póte se nu fia; si tocmai asié o nebunía a cugetá, ca totu acele cause sub asemené impregiurari, aru poté produce contradictorie efecte, ca dara bogat'a gustare ar' poté efeptuí totu ace'a, ce efeptuesce si total'a abstinentia si abundant'a beutura de vinu totu ace'a, ce efeptuesce total'a abstinentia dela elu, — trebue se presupunemu, ca acesti trei mari barbati s'au insielatu si cá tóte intemplatele cure, ce le enaréza ei, au fostu efeptuite cu totulu prin alte cause, cari s'au retrasu dela observatiunea loru. Eu sum aplecatu a contribuí aceste cure singuru numai *poterei vindecatore a naturei*, care multe efeptuesce, ce medicii le atribuescu iscusintiei loru.“

„Cumcà nu me insielu in opiniunea mea, potu lectorii mei judecá mai departe din cele urmatorie: — *Cullen*, érasí unulu din cei mai mari medici, care in pracs'a sa mai de 60 ani a tractatu multe sute de podagristi, afirma, *ca nu e cu potintia a saná podagr'a cu medicamente*, pâna acuma consta totu. ce se póte intreprinde in contr'a ei in continu'a lucrare corporala si in retienerea dela carne. In prelegerile sale l'am audítu vorbindu dupa propri'a sa convingere, in si mai aspre expresiuni

despre total'a nepotintia a medicinei, a contribuí cevasiu contra morbului artriticu. — Marele *Sydenham* a scrisu unu tractatu despre podagra, care si acuma se privesce de unu opu clasicu, dar' elu insusiu a moritu de acestu mörbu.“

„*Boerhave, Friederich Hoffman von Swieten*, cari éراسi au scrisu despre acestu morbu, nu s'au potutu inse eliberá de propri'a sa podagra!

„Prin urmare dela timpulu lui *Hippocratu* pâna astadi nu ne-amu miscatu neci cu unu pasiu inainte in tractarea podagrei, de si ea nu numai ca nu e rara ci e si unu morbu alu bogatiloru, cari aru dá tóte, déca s'aru afiá unu medicu, care se-i vindece. Cu câtu mai miserabila trebue se fie cunosciinti'a de morbi, cari vinu mai raru, séu de acei'a, cari ataca omenii cei seraci! Bate la ochi pentru-ce nu suntu doi medici, cari se consune la olalta. Cáci fiindu-ca medicin'a nu are principii firme, ca nimicu nu este intr'ens'a descurlatu, cá se afle in ea pucine secure positive esperintie, are ori-cine dreptu a urmá propri'a sa opiniune. Unde nu e vorba de sciintia, unde noi toti numai opinamu, acolo o opiniune este tocmai atât'a de valorósa câtu si ce'alalta. In grós'a intunecime egiptiaca de nesciintia, in care orbeca medicii, nu e neci cea mai mica radia de lumina, prin care se se póta orientá. Candu doi medici vinu la patulu unui periculosu bolnavu, le ambla, cá si auguriloru in Rom'a, ei se retienu cu forti'a, cá se nu-i nàpà-désca rísulu. La lips'a acést'a de unu temeiu solidu si tiene-toriu, 'si face fia-care medicu sîe propria sistema, propri'a sa teoria, pentru ca acel'a, care ambla in intunerecu fora bastonu, se prinde de ori ce paiu, cá se se tiena. — De s'aru intemplá unde-va, cá vre-unu medicu practicü se fia nemultiamitu cu afirmatiunele mele, puna mân'a pre peptu si se se intrebe, cate adevaturi medicinali le scie elu in adeveru? *Acel'a, care ar' fi in stare a-mi aretá sigurant'a in medicina, se arunce antai'a pétra asupr'a mea!*“

Pâna aci Dr. Br. Wedekind, care de sí a scrisu aceste in anulu 1811, totusi le-a nemeritu asié de bine, incâtu cele afirmate de elu se adeverescu din cuventu in cuventu si astadi.

Câtu-i pentru cele insírate de Dr. Brown, trebue se in-semnamu, cà celu, ce pecatuesce cu dieci de ani, nu se póte pocal' cu 5 ori 6 luni penitentia. Si elu a intrelasatu intielep-

tiesce a intoná, ca elu dupa ace'a éراسi a traitu cá unu gurmanu cum erá nesatiosu 5½ ani. In legea naturei nu sta neci unu paragrafu, care díce ca imbuibarea de 5½ ani are numai decátu a produce parocsismi artritici si tocmai asié pucinu si altu paragrafu, care díce, ca diet'a vegetabila de 5—6 luni lasa nepedepsita imbuibarea de 5½ ani. Fórte eminalminte lo-vitoriu, ne documentéza Wedekind, cum si cei mai renumiti medici, cum a fostu adeca si Brown, facu conclusiuni false si marescu mai multu gramad'a dè gunoiu a aparatului medicinalu. Si sí ace'a inca este o conclusiune falsa, care o face Brown, aretandu elu mai nedaunósa mancarea de carne si be-rea de vinu in decursulu de 2 ani. Nu sta éراسi in cartea legii naturei vre-unu paragrafu, cumcà podagr'a deja neconditionatu dupa o imbuibare de doi ani are se recidiveze. Ea inse totu a urmatu, precum ne marturisesce mai departe insusiu Brown.

Inse Brown este si onestu a ne spune, cà elu prin vinu si opiu, si mancari de carne numai a alungatu podagr'a dara nu o-a sanatu, adeca, cà imbetatu si ametítu nu a semtít'o.

Nu i-a picatu in minte se díce, cà podagr'a lui a fostu sanata prin acést'a. Apoi mai departe totu Brown, ne spune, cà atacurile de podagra éراسi s'au reintorsu si ca vinulu nu a fostu destulu de tare cá se le alunge, ci a alergatu la opiu. Si póte de ar' fi traitu mai multu, ar' fi aflatu, ca si opiulu e pré slabu, si ar' fi recursu la modulu de cura alu lui Dr. Eisenbart, care prin amputatiunea piciorului ar' fi alungatu podagr'a un'a cu piciorulu! — Apoi prin nebun'a sistema, care dupa densulu s'a numitu *Brownianismu*, dupa care tóte bólele se baséza pe debilitate ori préiritatiune si in conformitatea a-cestei presupuneri s'au tractatu tóte bólele séu iritându séu descordându, si-a curmatu Brown insusiu firulu vietiei sale si alu multoru milióne de omeni in unu síru de decenii. Brown a moritu sub gustarea opiului lovitu de apoplezia.

La artritis numera si astadi terapi'a consiliariului intimu Wunderlich mai gata 80 de medicamente: cép'a ciórei — brandusia — ape alcalice si midiloce alcalice, chininu, opiu, acornitu — omacu — vinu, cafea, acidu benzoicu, slobodírea sangelui, vesicatorie, alifii de iodu, iodu amonium, chloroformu, camforu, eteru, feru, ape acre ferate (Franzensbad-Hamburg-Schwalbach), spalarea rece, bái rusesci, bái de mare, bái calde,

bâi de aburu si dusie de aburu, saruri recoritorie, midiloce re-sorbitorie, purgatii, tonice, bere de apa rece multa, bere de apa calda multa, ape minerali lacsative — Túr, Ivand'a, Bud'a — Bichij, Soden, Kissingen, Marienbad, Carlsbad, zeru, póme si cura de struguri, vestminte calde cu flanelu, pânza ceruita, canciucu, cojocu, miscare, lucru, calaritu, Ems, Wiesbaden, Teplitz, Gastein, rodrodendronu, gvaiaru, sasaparil'a, terpentinu, unsóre de pesce, iodu-caliu, sunforu carbonatu, gumigút'a, scamoniu, ialop'a, bâi de sunforu, lininentu amoniacu, dieta stricta, si dieta puterósa usioru de mistuitu. Si tóte aceste suntu nule, încátu nu se voru radîmá pe indreptari higienice si dietetice. Si din tóte aceste se vede ce póte, ori mai bine, ce nu póte medicin'a alopatica cu totu aparatulu medicamentalu alu ei, si cá ómenii moru si voru morí cu medicu si fora medicu.

Bai'a irica romana si rusésca séu de aburi.

„Datin'a a asudá in incaperi tare incaldíte si apoi a udá si a spalá corpulu apartiene probabilminte la cele mai vechi inventiuni ale genului omenescu. Este usioru si aprópe de a incaldí o pescera in piétra séu o coliba alcatuita din rudi si pei de vite prin unu focu de lemne séu prin tornarea apei peste petre inferbentate, si apoi a se terei in ea: — acest'a este unu lucru atátu de simplu, încátu se póte presupune, ca popórele selbatece ale prototimpuriloru s'au scaldatu in modulu acest'a, cu multu mai înainte, decátu ce ar' fi fostu in stare a'si face vane de scaldatu de lemnu, pétra ori metalu si vase de fertu mai mari pentru ferberca apei. Si in fapta acést'a forma de baia se documentéza de scrutatorii palcontologici la anticii romani, greci, asiatici si nordafricani, precum sî de caletorii moderni la popórele selbatece de atunci ale Americéi nordice si sudice pâna la regiunile polare, inse sî in Mecsico, mai departe si pe contientulu si insulele Asiei, la rasele negriloru in Afric'a, ba inca si pre insulele senguratece ale Oceanului pacificu“ dice Dr. H. E. Richter.

Noi, fiendu aici timpulú pentru iatrebuintiarea acestoru bâi prosperitorie de sanatare, vomu dá unele schitie despre ele si despre iatrebuintiarea lorú sanativa si profilactiva.

Cumcá stramosii nostrii Romani au redicatu astfelu de bâi, ne suntu dovéda ruinele lorú pe lângá Renu, mai vertosu la Trier; éra mai alesu ruinele bâiloru lui Caracal'a din Rom'a, aréta cá cev'a mai maretu si mai cu comfortu nu a vediútu lumea. In evulu mediu erá dara obiceiú a se scaldá in bâi de aeru caldu si de aburi asié dicúndu generalu. — Si tocmai acestu obiceiú generalu le dede mai târdíu lovitur'a de mórte. Cáci începédu a grasá bólele sifilitice, omenii atribuirea caus'a lorú acestoru bâi,

din cauza, că în ele devenise demoralisatiunea scandalu și astfelu se închiseră cu sutele aceste băi și în loculu loru intrară băile în vane și scald'a în riari.

Căcerindu Turcii imperati'a orientala, aflara astfelu de băi în Constantinapole și le pastrară cu mare îngrijire pâna astadi. Dela ei devenira ele érași în Europ'a și mai virtosu în Angli'a.

Celebrulu orientalistu Uргуarta a infintiatu în Londr'a o genuina baia turcésca asié numita „*Hamann*,” éra asia numit'a baia irica a infintiati'o în Londr'a Dr. Barter cu o eleganti'a deosebita, și acum'a s'au latitu ele și în Monarchi'a nóstra. În Bud'a s'a transformatu bai'a sêrbésca în baia irica rusésca și e un'a din cele mai elegante și eftine. În tempii mai noi s'au infintiatu astfelu de băi în Sabiin, în Brasiova, în Clusiu, Târgulu Muresiului, Temisiór'a, Aradu etc. Durere inse, că omenii nu le pré' cauta, necunoscându folosulu loru. În interesula sanetatei și alu cultarei spiritului ar' trebui latite aceste băi în tóte comunele, pentruca curatulu și curatitulu nu se radica numai corporalmente ci și moralmente și spiritualmente la o trépta mai înalta! Și pentru ace'a multe religiuni incepu curatirea corpului, insusiu crestinismulu incepe viéti'a spirituala prin spalarea în botezu. Salútamu dara infintiarea acestoru băi în mai multe comune, că unu progresu pe calea perfectiunei a genului omenescu, și speramu, ca prin ele și încátu medicii 'și voru face detoriati'a se va descepta în poporu sêmtiulu pentru scaldarea diligente și pentru curatienia.

Unele din aceste băi se numescu *irice romane*, séu *orientali* și *turcesci*, altele *rusesci* séu *cu aburi*. Diferinti'a între aceste este: că la cole de atâtai se ceru mai multe localitati, — mai pucinu patru — și că aerulu se încaldiesce în ele prin cuptorie, încaldirea pavimentulu și a paretiloru, inse prin amestecarea cu aburi de apa în diferite grade, anume în o incapere fórte tare, în alt'a numai într'atât'a că se se promoveze și sustionie sudórea postuma. Din contra bai'a rusésca séu de aburi, care se afla la noi cea mai mare parte, se indestulesce cu doue incaperi, în lipsa sî cu un'a, și în ea se efectue diferitele grade de caldura dupa legile fisicali, facându mai multe siruri de bance sudatorie duse peste olalta și astfelu la banc'a cea mai deasupra se afla sî caldur'a cea mai mare, și cu câtu se cobóra banc'a cu atatu se micusioréza caldur'a.

Încaldirea în bai'a rusésca se efeptuesce prin aburi ferbinti, cari se cascade séu prin udarea cu apa a petriloru infierbentate séu prin slobodirea aburiloru ferbenti din o caldare — casanu — de aburi, séu din băi mineralu fierbenti, precum este în Bud'a și în multe băi ale orientului. De aci se pricepe pentru-ce băile rusesci séu de aburi suntu în comunele mai mici, mai neavute, mai latite, éra cele irice romane în cetati mai mari. — Incaperile în băile romaniloru se numiau dupa destinatiunea loru, adeca: *frigidariulu*, la turci *mesluc-mustaby* — unde se desbracau, cei cari vréu se se scalde; din acést'a se trece în a dou'a incapere adeca în *tepidariulu* romaniloru séu *beitovalulu* turciloru, amesuratu, caldu — 30—35° R. — pucina umédiala ingrosie aerulu caldu și unu magicu întunericu luciú prin iegile ferestriloru de mai

multe colóre, impaciue sistem'a nervosa si da pelei unu propriu caracteristicu magicu coloritu. In acést'a localitate remane scaldatoriulu 10 —15 minute pâna-ce incepe adeca pelea a se umedí, si domolu a asudá. De aci merge in sudatoriulu séu *laconiculu* romaniloru, *hararahulu* turciloru. Aicea se redica temperatur'a pâna la 42—50° R. si sudorea curge síroiu pe lângá unu semtiu placutu alu corpului si o usioratate a spiritului animéza pe scaldatoriu. Procesulu evaporatoriu asupra pelei merge asié repede, încátu pipaindu pelea cu palm'a se pare ca e rece. Dupa-ce in acést'a localitate a asudatu omulu pâna la placere séu dupa ordinulu medicului, se pune pe o price, unde servitoriulu incepe asié numit'a *siambuire* si *massare*, adeca frementarea corpului. Membrele se apasa si frementa, pelea se fréca si perie, pâna-ce tóte utilizatele materii — epiderm'a, necuratieni'a si seulu pelei — se rescolescu si lapeda afara. Dupa-ce s'a curatitu astfeliu pelea de tóte materiile si remasitiile inutili merge omulu in altu despartimentu alu acestui sudatoriu, adeca in *lavacrulu séu piscinulu* romaniloru, unde se afla unu basenu cu apa, care dupa trebuintia vine prin tievi acusi rece acusi calda, si aci se spala bine omulu, se sapunesce si éراسi limpediesce, se pune sub ploia — brause — séu se arunca in basenulu cu apa rece si asié se recore-sce sub unu semtiu fórté recreatoriu. Apoi trece in localitatea de antaiu, unde ascépta pâna-ce se recore-sce bine. La romani a fostu scaldatoriulu dintr'odata recoritu cu tornarea de apa rece peste densulu apoi unu cu oleiu simplu séu aromaticu si supusu exercitiiloru gimnastice.

Turcii intorsi in prim'a localitate se punu pe unu patu in forma W la romani numitu *Duretum* si aci se recore-scu prin incurgerea aeru-rului prospetu recoritoriu. In duratiunea acestui periodu suge setós'a pe-le eliberata de tóte necuratienele prin milioanele de pori deschisi osi-genulu din aerulu atmosfericu si se pare ca o viétia noua intra prin fia-care poru in corpulu omenescu. De aci vine si sêmtiulu de prosperitate ce se propaga in totu corpulu dupa acésta procedura.

Bai'a rusésca ori de aburu precum vediuramu mai susu nu e asié de complicata. Aci intra omulu in localitatea cu aburi ferbinti si sta culcatu pe bancele de asudare mai diosu ori mai susu dupa cum cere trebuint'a gradulu caldurei, — e mai bine si mai consultu la inceputu pe gradulu mai micu si apoi a se urcá la mai mare. Dupa ce se incaldiesce bine, apoi lasa de 'lu fréca servitoriulu precum vediuramu mai susu, dupa acé'a se spala sub ploie ori se arunca in basinulu cu apa rece, apoi éراسi se pune la sudori, recorindu-se din candu in candu pâna-ce sênte placere — una óra, multu 1½. — Dupa acé'a se recore-sce bine in basenu, ori in ploia artificiosa. Nu recomandamu a intre-buintia dusiulu adeca vên'a cea grósa mai alesu pe capu, peptu si genitalii, forte cu precautiune la picióre si pe spate. Dupa-ce s'au recoritu bine, apoi ésu, si se stergu bine, frecându-li-se corpulu cu lintioli uscati si apoi imbracati in camesi uscate petrecu ceva timpu in localitatea de imbracatu, care érn'a trebue se fia incaldita moderatu. Dupa baia o primblare in aeru curatu este de mare valóre.

(Va urmá.)

Póte-se surpatur'a vindecá?

Acést'a întrebare ni s'a pusu dela unu amicu. Lá care respundemu cu *da*, se póte. — Cá se lamurimu inse întrebarea acést'a cu folosu si pentru altii, este înainte de tóte necesitatea, a avé o idea chiara despre *surpatura*, *vatemare*, *bosorogeala*, *hernia*. — Ea se nasce prin ace'a, ca intestinele fólului, mai alesu matiulu subtíre si bisereulu mare — *panusi'a* — ese din cavitátea sa prin largit'a apertura in paretele fólului la ivéla in pelea din afara si forméza o umflatura mai mare ori mai mica, in care se potu pipái acele parti. Dupa locul in care se aréta, se numesce *hernia ingvinala*, in maiu; *hernia crurala* in craci; *hernia scrotala*, in cóie; *hernia umbilicala*, in buricu.

Herni'a séu surpatur'a nu se nasce dintr'odata, ci dupa o indelungata apasare si întindere asupra peritoneului — invelitorea matieloru. — Cele mai multe hernie se observéza numai dupa-ce au duratu mai lungu timpu, obicinuitu prin dureri la locul herniei: la redicature, tusa, stranutare, cascu. Cá hernia se cunósce prin ace'a, ca la o domóla apesare séu déca pacientulu jace pe spate ea se retrage de sine in laintru, inse la tusa, scremere etc. se aréta éra. — Greutatile, ce le casiuna herni'a suntu: tragere durerósa in umflatura si in fóle, scaunu morosu ori incuiere, dureri colice, cloncanirea matieloru. Herni'a póte deveni periculósa déca se adstringe — incarceratiune — adeca candu in saculu herniei aflatoriulu contienementu mai alesu o bucata de matiu in urm'a constringerei si angustarei aperturei, prin care a esítu bucat'a de matiu, se desface de partica s'a, ce jace in fóle. Aicea se nasce usioru o violenta inflamatiune a peritoneului cu periculósele urmari ale ei adeca: dureri in hernia si in fóle, obstructiune, hargaiture, sugrumare, vomire — si vomire de escremente ori miserere. — Aceste tóte aréta, ca herni'a incarcerata cere ajutoriu grabnicu, cá se nu devina periculósa pentru viéti'a pacientului, si aci trebue încercata repunerea — *taxis* — câtu se póte de iute.

Cá se nu vina lucrulu pâna aci, herni'a trebue timpuriu repusa si tienuta in locu prin bandage, cari se capeta la manusieri si in unele bolte pentru totu feliulu de hernii, trebue inse grigítu, cá ele se se potrivésca bine cá se nu concéda esírea matiului din locul seu. — Bandagea se aplica in modulu urmatoriu: pacientulu se culca pe spate cu craci redicati, apoi apasa domolu cu degetele asupr'a umflaturei, pâna-ce acést'a se retrage in laintru, acuma pune pilot'a bandagei désupr'a umflaturei si o adstringe prin bandagea care-i incungiura corpulu.

Cá repunerea acést'a se succéda mai bine, este folositoriu a pune sub pilot'a bandagei o compresa moiata in apa rece si apoi stórsa, care se póte din candu in candu schimbá. Astfeliu aplicata bandagea, déca pacientulu nu mai sênte dureri si umflatur'a de sub pilota a incetatu, este semnu cá întocmirea a fostu buna. De s'aru întemplá inse, cá dupa aplicare se se sêntia érași dureri ori umflatura, atunci e semnu, cá séu nu e aplicata bine bandagea, séu cá ea e nepotrivita; in casulu de

antaiu, trebuie potrivita pilot'a, care se pôte dupa placu prin o corda stringe mai tare ori slobodî, si érase aplicata in modulu aretatu, in casulu de pre urma trebuie aretatu maestrului dela care s'a cumperatu bandagea, ca ea nu se potrivese.

Bandagea bine aplicata are la inceputu se fia portata diu'a si noptea mai tardiu, déca herni'a nu ar' fi fostu mare, se pôte luá nóptea. Ea retiene herni'a atátu de bine in loculu seu, in câtu patientulu nu mai are neci o superare, si 'si pôte cautá de lucru. — Astfeliu portata bandagea dupa unu timpu mai indelungatu, mai vêrtosu déca ea va fi fostu aplicata de locu la inceputu, pâna horni'a nu a devenitu mare, se vindeca cu totulu si patientulu nu mai are lipsa de a purtá bandagea. Eu insumi am avutu unu patientu, care la consultarea mea a portatu astfeliu bandagea 4 ani si acum e cu totulu sanetosu, fora neci o urma de hernia.

Ce se atinge de herni'a incarcerata, ace'a e cu atât'a mai periculósa, cu câtu déca nu succede repunerea (taxis) medicii pasiescu la operatiune cu cutítulu, ce de multe ori e mai periculosu cá insusiu morbulu. Noi inse recomandam la acést'a intemplan urmatori'a procedura: Mai inainte de tóte trebuie desiertatu matiulu patientului prin clistire caldutie de apa curata (20—22° R.) de contienementulu seu, dupa ace'a are patientulu a se culcá pe spate cu genunchii redicati si apoi a manipulá insusiu cu man'a sa, si adeca, déca herni'a aru fi in cóie, apoi are cu o mana se tiená ambele bósie, éra cu ce'alalta se impinga incetu ce se afla streinu in cóie catra usi'a herniei, pâna ce va disparé indereptulu ei; déca acést'a nu aru ajunge, apoi vine in aplicare culicupiulu de 20—18° R. in care are patientulu se siéda costisiu spre indereptu si se maneveréza cu manele, cá si inainte, candu de multe ori succede mai bine cá in uscata fiindu-ca aici ajuta si recél'a comprimându; déca nu aru succede neci acuma, apoi inca nu e nimic de temutu, ci patientulu se pauséze oresicare timpu, jácându pe spate si apoi se repetéza manipulatiunea, culicupiulu, clistirele pâna ce ajunge la resultatu macaru de aru durá si 24 óre, ori mai lungu, càci nu e neci unu periculu in aseptare. Éta ce díce unu Dr. Meyer in foi'a sa: „Am incercatu la 2 patienti betrani procedur'a de taxis — repunerea unei hernii incarcerate — dupa S. R. P r o c k e, si am caseigatu cu totulu favoritorie resultate. Patientulu R. 60 ani de betranu, a patimitu 8 díle de o hernia incarcerata si nu s'a potutu esecutá neci taxis, neci operatiunea, fiindu-ca patientulu aru fi moritu sub cutítu. Eu am aplicatu dara recomandat'a procedura, am datu patientului antai'a dí 3 clistire de apa caldutie, a dou'a pâna a 8-a dí demanét'i'a si sér'a totudeauna câte 6 si pe urma 10 clistire, si a 9-a dí a fostu herni'a repusa singura de sine si patientulu sanetosu dupa ce cu incetulu au esítu din elu bucati tari de escremente.“

„Patientulu S. de 77 ani, patimia 1½ dí de herni'a incarcerata; elu a capetatu dara 3 díle câte 3—4 clistire de odatu, prin care au esítu din elu bucatile tari de escremente; a 4-a dí a fostu herni'a cu totulu móle si s'a potutu repune prin pucina manipulatiune. Prin strabaterea apei caldutie se moia mass'a escrementeloru, se redica inflamatiunea si miscarea peristaltica in matie se inaintéza si ból'a incéta in modu usioru.“

Cumcă si la hernii simple, deca repunerea nu aru succede — ce raru se póte intemplá, — se potu folosi clistirele si bai'a de siediuu, nu e lipsa se mai amentimu.

De herni'a incarcerata mori in tómn'a trecuta in Orasti'a unu advocatu romanu de cea mai buna sperantia, in verst'a cea mai frumósa, lasându dupa sine o veduva multu obidata si trei orfani. Nu scimu cum 'lu voru fi tractatu medicii si amu fi multiamitori, deca ni s'aru descrie tractamentulu lui, cá se vedemu, deca s'a intrebuintiatu metod'a aretata mai susu.

Cele mai dese hernii suntu la barbati si inca cele ingvinali, la femei suntu mai rare pentru-ca canalulu ingvinalu la femei este cu multu mai angustu decátu la barbati. *)

DIVERSE.

Sub frumosulu titlu de „Hygieinie“ aducu diuarele laudele cele mai emfatice asupra unui medicamentu arcanu nou, inventatu de apotecariulu H. Bloch in Eger — Bohemi'a — pe care l'a numitu „Gichtgeist“ Spirtu de artritis, care efectulu seu nu-lu refusa neci o data! Apoi cá se ametiésca si elu lumea, precum o ametiescu toti arcanistii, éta ce díce: „Reumatismulu se nasce mai multu din receala la schimbare repentine ale atmosferei. Multi omeni, ba cea mai mare parte a omenimei pórtá in sine germinele artritisului ori reumatismului de multe ori fora se observeze reulu. Simptomele acestui morbu suntu o durere góla, tompile ori rosuri in medulare, peste cari dureri ca multi trecu, fora cá se caute dupa medicamente, unde totusi numai vre-o cate-va picature de spirtu artriticu aru ajunge, cá se oprésca acestu reu. — In decursulu mai departe alu morbului, care de sine nu incéta neci odata (?) crescú durerile in medularie cu anii, si intra óre-care paralisa, care face pe omu necapace de a poté lucrá si a cautá dupa ocupatiunea sa, ba 'lu trântesce si in patu, unde se vesoediesce. In acestu stadiu este cur'a radicala, de si mai incéta, dara totusi sigura numai prin aplicarea acestui spirtu artriticu si elu a doveditu efeptulu seu in ceruri estinse in unu modu asié batatoriu la ochi, in catu ne-a venitu din mai multe parti rogarea, cá se facemu efeptulu lui cunoscutu publiculu patimasiu. Medicii, cari pâna acuma nu au potutu sterpi reumatismulu si artritisulu, se folosescu acuma de acestu midilocu cu succesu, care se vende in tóte apotecile cu pretiu eftinu de 60 cr. unu flaconu.“ — Ce ceri suffete mai multu? Bucuratí-ve si ve veseliti patimasiloru de reumatismu si artritisu, ca medicinu'a vóstra multa este in apoteca cu 60 cr. flaconulu!

Dupa defnirea, ce ni-o dede acestu articulu laudarusu, reumatis-

*) Nu potemu incungiurá terminii tehnicii in descrierea morbiloru si de aci vedemu necesitatea de o antropologia pentru lectori. Noi ne-amu ingrigitu si despre acést'a si in cátu vomu aflá midilóce, cá se o potemu tipári, nu vomu intardiá a o dá la lumina.

mulu și artritisulu aru fi totu unu morbu, ce nu sta, căci ambele bóle suntu cu totulu diferite, neci ace'a nu sta, ca ele provinu din recéla. Firesce, ca unde medicii nu cauta multu dupa caus'a morbului, e mai usioru si mai consultu a-lu atribuí recelei. pentru-ca si poporulu s'a obicinuitu a díce asié. Sta inse ace'a, ca ambii morbi suntu inflamatiuni, aprinderi; — nu ne potemu lasá a esplicá mai departe aceste inflamatiuni la loculu acest'a cu atât'a mai pucinu, cu câtu reumatismulu l'am tractatu in foi'a nóstra, si artritisulu inca 'lu tractaramu la loculu seu — aprinderea dara, cá se nu mistuéscá obiectulu, pe care l'a atacatu, trebue stinsa. Arcanulu medicamentu alu lui Bloch consta, cum vedemu, cea mai mare parte din spirtu. Dá óre spirtulu stinge foculu? Cine vré se se convinga, tórne pucintelu spirtu pe focu si va vedé, ca elu nu numai nu va stinge, dara cu multu mai tare va aprinde foculu. Asié e si cu corpulu nostru. Si cu acést'a cugetamu a fi demonstratu de ajunsu, ca si acestu medicamentu arcanu alu lui Bloch este numai o pacalitura a poporului credulu, amagitu prin laudele diurnaleloru bine platite, cá se-si umple pung'a de bani aretandu-se ingrigitoriu de patimas'i'a omenime !

In contr'a susurului urechiloru ne recomanda unu fisiiatru urmatori'a procedura: Déca cercetarea urechiloru de unu medicu iscusitu, nu aréta in ele neci unu defectu, avemu se picuràmú jacúndu pe un'a urechia, in ce'alalta o linguritia apa de 25° R. o lasamu in urechia vre-o 5 minute apoi o scuturamu éراسi afara; totu asié urméza si cu ce'alalta urechia, astfeliu de 3 ori in ambele urechi; acést'a procedura are se fia repetita de 4—6 ori pe dí, apoi vrendu a se culcá, este de a se spalá capulu, grumadiulu si céf'a cu apa de 14° R. bine vre-o 5 minute cu o spongia ori stergariu, apoi a invél unu stergariu udu cá unu turbanu pe lánga capu, si a se pune in baia de siediu tu cu apa de 18° R. si a siedea in ea 15 minute, in care timpu turbanulu are se se schimbe de 2 ori. Dupa aceste se sterge bine patientulu si se pune in patu se dórma.

In Nr. 94 alu „Observatoriului“ D. Georgiu Boeriu c. r. supralocotenente in pensiune aduce multiamita Dlui Dr. Heinrich Müller din Cohalmu pentru-cá l'a vindecatu cu *apa rece* de reumatismulu, de care patimise 17 ani. — Tare ne-amu bucuratu vediendu, ca si pe la noi incepu D. medici graduati a dá atentiune cuviintiósá apei si a o aplicá in morbi, si gratulamú totu-odata D. Boeriu la acestu succesu bunu si la resolvirea sa, a se supune curei de apa. — Totu odata inse — ce credemu cá nu va fi intre lasatu neci D. Dr. Heinrich a-i spune — 'lu sfatuimú, se fia cu atentiune, ca o bóla de 17 ani, nu se póte radicalminte vindecá in vre-o câteva septemani, ori luni si pentru ace'a se pazéscá inca o dieta potrivita, si se-si spele corpulu cu apa rece.

Redactoriu: **Dr. P. Vasiciu.**

Editoru: **N. F. Negrutiu.**

Imprimari'a Diecesei de Gherla 1878.